ARCHIVES DE LA GRANDE CHARTREUSE

A-v

83 b²

EX-ARCHIVO MAJORIS-CARTUSIÆ

CHARTREUSE d'ERFURT

Mont-Saint-Sauveur

(PROVINCE D'ALLEMAGNE INFÉRIEURE)

Traduction des passages allemands de la Chronique de LOTLEY

immig" G. n. 1. p. 121

inder Klingen" vid. n. 2. p. 121.

Ilmenau" v. n. 3. p. 121.

Bocksgarten" v. n. 4. p. 121.

Gispersleben" v. n. 1. p. 123

Waschleben" v. n. 1. p. 124.

das Ketzerhäuslein" v. n. 2. p. 124.

Quartiermeister" v. n. 1. p. 126.

Dicite vestris sacerdotibus, monachis et monialibus, ut in suis claustris maneant, nihil
im mali ipsis continget, si quae dicam sint facturi" v. n. 1. p. 127.

129 Nos fratres: Johannes Arnoldi Prior, Johannes Weltz Procurator, Leonardus Ebert, Henricus Kirchoff Senior, Philippus Hunkel, Michael Dulcken Sacrista, et Jacobus Gabell Conversus, publicis hisce literis tanquam juramento promittimus atque spondemus coram SS.ª Trinitate: nullo modo nos, nec verbis nec machinationibus practicisque nec opere, neque clam neque publice, qualia humana fraus excogitare et invenire posset, contra Suam Regiam Majestatem et Sueviae Regimen, atque cum his confoederatos et eandem fidem profitentes molituros et conaturos, vel qualicunque ratione infensos inimicosque nos ostensuros; sed potius erga Suam Regiam Majestatem et supra nominatos durante bello nos fidos, amicos et ad officia paratos exhibituros, et neque papali neque alio jure vel privilegio nos ab hoc dispensari curaturos." In fidem hujus propriâ manu subscripsimus et sigillum nostri monasterii apponi curavimus". n. 1. p. 129.

130 ...

"Loco et in absentiâ Celsissimi Principis et Domini Domini Wilhelmi Ducis de Saxoniâ, Jülich, Cleve et Bergk, Landgravii de Thüringiâ, Marchionis de Meissen, Comitis de Mark et Ravensberg, Domini de Ravenstein huc deputati locumtenentis a Celsissimo Principe et Domino Gustavo Adolpho, Suedorum

„ Gothorum Vendorumque Rege, Magno Duce de Finnlandt, Duce de Ehsten et Cauelen
„ Dominoque de Ingermanlandt —:
„ Nos, Georgius Ludovicus, Comes de Loewenstein, Dominus de Scharffeneck,
„ Tribunus militum etc omnibus notum facimus, graves allatas fuisse
„ querelas, quod vivæ Salvæ-Guardiæ in hujus civitatis monasteriis et
„ claustris collocatæ suis continuis ingressibus egressibusque magnas
„ molestias monachis attulerint imo eos in officio divino impediverint.
„ Idcirco ~~volumus~~ vi nostræ plenipotentiæ et ~~scientes~~ persuasi, hac Regiæ
„ Majestati summopere displicere, volumus has vivas Salvas-Guardias
„ in Monasterio ad Carthusiam dicto solutas et sublatas. E contra vero
„ præcipimus omnium ordinum centurionibus ~~superioribus et inferioribus~~ hic comorantibus sub gravi
„ pœnâ, et inferioris ordinis militibus sub poena castigationis et capitis, ut
„ abstineant ab omni invasione ingressuque in hoc monasterium, et ut nullo modo
„ neque die neque noctu personis Ordinis in divino officio aliisque negotiis
„ persolvendis molestias et impedimenta creent, nedum ut ibi hospitia
„ deducant, et eorum bona fortunasque diripiant vel violent; quantopere cuju
„ libet intererit effugere supradictam displicentiam et pœnam. Adeoque pat
„ Regiæ Suæ Majestatis expressa intentio et voluntas. Officialiter sub apposit
„ Cancellariæ principis secreto et manu propriâ factâ subscriptione.
Sign. Erfordii 23. Jan. an. 1632. — n. 1. pag. 130. 131.

„ Schwegenfeld" n. 1. p. 132
Kaysersheim n. 2. p. 133
Duderstätt n. 1. p. 133

„Protectionales Litteræ Suæ Regiæ Majestatis Suedorum."

„Summus exercituum præfectus, Dei gratiâ Wilhelmus Dux de Saxoniâ, Jülich,
„Cleve etc.. omnibus notum facimus, hujus civitatis duo monasteria, cunctaque
„claustra et personas religiosas Ordinis et omnia ad eundem clerum pertinentia
„sub protectione clementissimâ ac tutelâ Suæ Regiæ Majestatis suscepta et
„collocata esse adeo, ut nulli alii magistratui nisi Summæ Majestati vel specialiter
„ab ipsâ ad hoc deputato sit potestas, nominatos clericos citandi, advocandi, eorum
„bona fortunasque sive intra sive extra urbem sita, contributione, servitiis
„vel aliis belli oneribus nedum militum collocatione et aliis oneribus personalibus
„aggravandi et ipsorum proventus, de quibus hucusque contributiones solvere
„debuerant, retinendi; nemo etiam in officio divino eos deturbet, nec in domibus
„nec in publico foro ignominia vel molestiâ afficiat, sed in eo statu, immunita-
„te et in iis privilegiis serventur, in quibus Sua Regia Majestas et exercituum
„summus præfectus Dux Wilhelmus de Saxoniâ eos conservandos esse statue-
„runt, in posterum etiam eorum bona integra serventur atque in omnibus
„locis competentes intradæ ipsis absque recusatione exhibeantur; quenti
„cujuslibet intererit inevitabilem pœnam et iram Suæ Regiæ Majestatis evitare.
„Pro rato sub Sigillo-secreto Principis. Sign. Erfordii 29. Julii 1632.

Regiæ Majestatis Suedorum Consiliarius et Residens ibidem.

Alexander Esken.

(L. S.)

n. 1. p. 134. 135.

p. 136. n. 1. Hochhaus

p. 142. n. 1. Celsissime ac magnificentissime Rex!

„ Pro Tuæ Regiæ Majestatis faustissimo regimine ac saluberrimâ prosperitate
„ continuas et ferventes fundimus preces.
„ Cum anno præcedente Regia Tua Majestas victrice hujus urbis factâ occupa-
„ tione nobis sicut ceteris e clero et catholicis benignissime promittere dignata
„ sit, ut in libero religionis exercitio, et in vitâ ac disciplinâ monasticâ absque
„ omni perturbatione permanere nobis liceat, certe tantâ nobis regiâ gratiâ
„ exhibitâ (pro quâ per totam vitam supplices agimus gratias) nullo modo
„ adversa nobis timenda esse existimavimus, præsertim cum tam prompte
„ contributiones ad militarem fiscum Regiæ Tuæ Majestatis solverimus,
„ ut jure nihil mali nobis contingere posse videretur, nihilominus
„ non possumus non humillimas ac supplices querelas deferre ad Regiam
„ Tuam Majestatem, quod ante trimestrum absque omni datâ culpabili
„ causâ e nostra Carthusiâ expulsi et aliis e clero, quibus ipsis vix necessarii
„ panis supererat, alendi traditi eramus. Quapropter magnâ etiam laboramus
„ penuriâ eorum, quæ ad vivendum necessaria sunt, et proh dolor spectare debemus
„ quomodo exiguus penus in Carthusia nostra relictus ab aliis consumatur et
„ dissipetur, et quamvis instantissime petierimus, ut claustrum nostrum fere
„ destructum saltem in statu quo nobis restitueretur ad officium divinum pera-
„ gendum, tamen effectum petitionis non potuimus hucusque obtinere. Jam cum
„ persuasum habeamus gesta hæc Regiæ Tuæ Majestati, quæ est magnanimitas Tua,
„ omnino displicere, cum dato a Te promisso prorsus adversentur: audemus Regiam
„ Tuam Majestatem suppliciter obtestari, ut tristissimum nostrum statum animo
„ benignissimo considerare dignetur atque statuere, ut nostra proprietas nobis tandem
„ restituatur et nos in hâc possessione imperturbati relinquamur.

ad pag. 143

O. M.

„Pro hâc vero gratiâ nobis praestitâ quotidie preces ad Deum fundemus, ut Regiae Tuae Majestati „omnem exoptatam felicitatem ac regiam prosperitatem concedere dignetur.

Datum 7. Nov. ann. 1632 Obedientissimi ac humillimi, Fratres Johannes Arnoldi Prior et caeteri conventuales nostrae Carthusiae.

ad pag. 145. n. 1

„Domini Domini Nobiles, Honorificentissimi ac Sapientissimi! Quin fusius exponamus, recordabuntur benigne Dominationes Vestrae, quomodo ante longius jam tempus nostram Carthusiam derelinquere jussi et coacti fuerimus — ad aliquot tantum dies putabamus initio, et quae vestri deputati postea in nostra Carthusiâ nobis absentibus facienda existimarunt, in nostrum emolumentum ~~et~~ contra adversarios nostros factum esse credámus ~~credebamus~~ et causis allatis acquiescentes et promissis confidentes certi eramus de mox futurâ restitutione. Ast proh dolor res omnino aliter evenit ad maximam animi nostri consternationem! Nam promissis haud impletis nos per medium jam annum e nostrâ Carthusiâ exulare debemus, et interim copia, quae adhuc restabat, vini, fructuum, cubiculorum lectuumque utensilium diversaeque supellectilis, imo vestes sacrae et pulchra bibliotheca, consumpta dissipata et vastata sunt; nos autem hucusque impedimur in divino officio peragendo et in nostrâ religiosâ disciplinâ servandâ, magnâque rerum ad victum necessariarum inopiâ pressi aliis e clero et ipsis egentibus oneri sumus, insuper a viris fide dignis palam nobis edicitur, nullam esse spem recuperandae nostrae proprietatis. Jam vero ~~dolor~~ non est ignotum Vobis Dominis honor. ac sapient., ~~quomodo~~ in conventione inter Regiam Suedorum Majestatem Dominum nostrum Benignissimum et inter regimen Gallicum ~~Francorum~~ pactâ expresse statutum ~~est~~ esse, ut omnia, quae catholicam Religionem spectant, in omnibus locis a Suâ Regiâ Majestate occupandis in statu quo relinquantur ~~relinquenda~~ et serventur ~~servanda esse~~, sicuti in occupatione hujus urbis praesertim quoad totum clerum iterum statutum et promissum fuit. Cum conscientia nostra testetur, nos, quamvis in uno alterove accusemur, nullo unquam tempore contra Regiam Suam Majestatem eique conjunctos aliquid perpetrasse, imo

ad pag. 146. 147.

nostram ad belli onera contributionis partem sat magnam et 3000 talerorum summam excedentem prompte semper solvisse et in reliquis etiam subjectos obedientesque nos exhibuisse : plane non intelligimus, cur Regia promissionis ad- expressa in re tanti momenti gratiam per fas et nefas amiserimus, dum in iis levioris momenti rebus, in quibus forte accusamur, nec auditi multo minus convicti minimeque condemnati fuerimus. Nos ergo de facto e nostrâ possessione deturbati sumus, et cum clerici illi, apud quos in summâ egestate comorabamur, et ipsi egentissimi non amplius nos sustentare valeant, nil restat nisi ut ad summam rerum omnium inopiam redacti, non absque ignominiâ nostri status sacerdotalis, et a pueritiâ ad hoc non educati nec assueti, utpote christiani honesto genere oriundi, et erga hanc civitatem omni semper humanitate et officiositate affecti, — tanquam mendici oberrare et tandem plane interire cogamur. Persuasi sumus, Dominationes Vestras H. N. et S. hunc rerum statum perspicientes, non permissuras nos ad extrema redactum iri, sed benigne decreturas, ut non amplius clericis egentissimis alendi relicti tandem in nostro claustro iterum restituamur et omnibus necessariis sustentemur. Postulat hoc conventio inter utrumque regimen facta, postulat et aequitas ipsa. Nos autem erga Dominationes Vestras H. et N. obstrictos habebimus et Nobis ad initium et exitum felicis anni omnem divinam protectionem et exinde profluentem prosperitatem apprecabimur.

Datum Erfordii 22. Jan. anno 1633

V. D. H. N. et S. servi

Frater Johannes Arnoldi Prior, Frater Johannes Weltz Procurator.

Cf. p. 150.151. n. 1.

Domine illustrissime ac clementissime!

In maximâ constituti calamitate cogimur omni cum submissione querelas nostras exponere. Ante dimidium circiter annum bello inopinate plene exorto e monasteriis nostris discedere jussi sumus spe nobis factâ de mox futuro reditu. Ast petitionibus multis et instantibus incassum prolatis contrarium omnino experiri debuimus, et loco restitutionis promissæ maximâ cum consternatione rescivimus, Senatum hujus civitatis honorificentissimum sub titulo donationis a suâ Regiâ Suedorum majestate factæ, omnia monasteria, claustra et collegia sibi vindicare et nullo modo nobis reditum in illa concedere velle nisi reversalibus (Vide N. I) valde iniquis a nobis subscriptis. Jam vero nos de hâc prætentâ regiâ donatione cum Senatu disputare renuentes profitemur potius nos pro facultate nostrâ ad omnia ipsi grata desiderataque obsequia paratissimos. Attamen in re tanti momenti religionem et conscientiam concernente audemus Dominationem Suam illustrissimam attentam facere, Regiam Suam Majestatem non tantum in conventione cum regimine Franciæ initâ statuisse, ut omnia quæ catholicam religionem attinent, in statu quo re-linquerentur, sed etiam in victrice occupatione hujus civitatis benignissime pro-misisse, fore ut nos e clero in nostro esse conservaremur; hinc cunctus clerus hujus civitatis datis ab ipso reversalibus juramento confirmatis in specialem protectionem Suæ Regiæ Majestatis transiit, quæ omnia Celsissimus Dux Guielmus regius delegatus litteris protectionalibus (Vide N. 2) confirmavit et ad omnium notitiam in publicis tabulis promulgari curavit. Imo clerus cunctus in contestationem debitæ devotionis et obedientiæ ad Suæ Regiæ Majestatis peculium bellicum prægrandem pecuniæ summam 30,000 talerorum excedentem contribuit, ad quam summam nostram partem paratissimi semper contulimus. Bonâ etiam conscientiâ coram Deo et hominibus secundum veritatem testari possumus, nullo unquam tempore nos contrarium aliquid reversalibus nostris et contra Regiam Suam Majestatem ejusque confoederatos nec verbo

nec scripto, neque consilio neque opere egisse. Cum vero nihilominus de contrario accusari videamur et propterea talibus afficiamur, quae datis gratiosis promissis plane repugnant, perspicaci Dominationis Tuae intelligentiae perpendendum committimus, num coram Deo et nostrâ religione ordinumque religiosorum confratribus et coram posteritate excusari mereremur, quodsi tam injuriosas accusationes nobis inuri nosque in perditionem agi permitteremus. Certe ad defen-sionem jure naturae licitam cum omni reverentiâ agendam cogeremur, praesertim cum Ordinum monasteriorumque in hac civitate ruina etiam catholicae religionis ruinam secum traheret. Et revera jam conspicimus, per pressuras nobis illatas populo confessiones deponendi occasionem arreptam et juventuti indisciplinatae scholam et catechesim interclusam esse, quae omnia sane regiae promissioni repugnant. Ad hac regio Franciae le-gato nuper hic comoranti nobisque odiosam incusationem objicienti innocentiam proba-vimus (ut ex adjecto N. 3. patet), idque obtinuimus, ut in discessu suo benignissime nob insinuaret, magistratum nostram in statum pristinum restitutionem sibi pollicitum esse; ast hucusque nihil actum nec reversalia suspensa. Hisce vero reversalibus consentire eorumque tenore magistratui fidem promittere conscientiâ aliisque officiis obligati prohibemur. (Ceterum fidei juramentum Regiae Suedorum Majestati a nobis factum hucusque nondum est solutum). Insuper supradictum Monasterium S. Petri a Franciae Regibus ante mille annos fundatum multisque reditibus ubertim dotatum fuit, adeoque – praetermissis omnibus aliis causis – saltem ex hac ratione senat antequam quid de hoc monasterio ageret, intimare hoc prius Franciae Regi debuisset, ejusque et Fundatoris consensum impetrare. Dignetur jam Dominatio Tua, supplices rogamus, haec omnia benigne perpendere et secundum aequitatem & justitiam decernere, ut reg promissione datâ ac iterata minimeque revocatâ nos protegamur atque post tam longum exilium et tam multas tribulationes tandem in nostra monasteria et collegia ex integro restituamur; quibus precibus promissionem jungimus, nos ea omnia quae gloriosae memo Regiae Majestati spopondimus, deinceps etiam servaturos esse.

pag. 153. n. 1. (Continuatio.)

~~Domine illustrissime ac clementissime.~~ Dominationi Tuae illustrissimae apprecantes etc .... Datum Erfordii 15/25 Febr. an. 1633.

Joannes Henningius Abbas S. Petri. Frater Joannes Arnoldi Prior Carthusiae.
Frater Michael Methi Wolkringer Prior August. Joannes Colinus Sacerd. Societ. Jesu.

pag. 154. n. 1.

„Pater, non possum hoc ~~Vobis~~ Tibi suadere, neque suadeo, nec volo nec possum huic consentire; „sed perpende votum Tuum professionis, et quae Deo et Ordini promiseris"

p. 154. n. 2.

„Quod si mihi senatus sapientissimus officia talia offerret, valde in animo pensitarem".

pag. 154. n. 3.

Reversus. Nos infrascripti contestamur, Consulem et Magistratum civitatis Dominum nostrum benignissimum, Claustro Carthusiae a Regiâ Suedorum Majestate elapso mense Octobris ipsis donato, eo qui in donationis libello contentus est modo, uti licere; eos etiam paratos esse, ut nos hujus Ordinis nunc praesentes personas in exercitio religionis imperturbatos relinquant et sufficiente sustentatione, quantum pro tempore et statu praesenti Carthusiae possibile est, provideant, – dumodo nos erga eos et civitatem obligatos agnoscamus hocque beneficium grato animo aestimemus et juramenti loco manu oreque spondeamus: 1 nos erga H.H. Magistratum et communem civitatem semper fidos ac devotos permansuros, neque permissuros ut vel a nobis ipsis vel ab aliis in claustro vel extra claustrum excogitetur vel agatur quid, quod damnum vel nocumentum quovis modo afferre possit; 2 benigne nobis concessam habitationem et alimentationem in claustro nullo modo interpretaturos nos, ~~ac~~ esse si magistratus vel minimum de donatione cedere nobisque iterum de proprietatis ac possessionis jure aliquid concedere intendisset, nosque nec clam nec publice aliquid machinaturos vel facturos, quod in damnum et nocumentum praedictae donationis gratiosissimae quovis modo cedere valeat.

3, nos praefectum in claustro a magistratu institutum nullo modo in suâ administratio ac procuratione, quam vi officii sui exercet, impedituros esse, neque rem aliquam ex claus bonis et reditibus nobis vindicaturos vel sine speciali scientia et permissione magistratus aliquid exacturos, nullum contractum inituros, multo minus aliquid abalienatur vel e claustro ablaturos, et sigillum hucusque usitatum quam primum tradituros n esse in civitatis custodiam,

4, spondemus, nos quantum in nobis est, operam auxiliumque daturos, ut inventarium de claustri bonis mobilibus et imobilibus et scriptis tabulisque publicis integrum completum reddatur et in claustri et comunis civitatis emolumentum conservetur.

5 ad id intentos nos fore, ut propter alimentationem accipiendam et emolumentum majus claustri superior ejusdem bona claustri conservet in statu debito ac integro, et si quid defectus appareat, magistratui inspectionis gratiâ statim indicet, ut ne minimum quidem negligatur, sed omnia cum ratione et emolumento administrentur.

Quae omnia nos fideliter impleturos esse, manu fide datâ coram dominis ad hoc deputatis comissariis magistratus juramus atque simul profitemur, nos si contra haec scien vel dolose quid ageremus, eo ipso habitationis et sustentationis emolumento privatos esse. In fidem hujus subscripsimus has literas reversales. Datum Erfordii 11. Febr. 1633.

Q. Pag. 156. n. 1:

Ex literis reversalibus a h.h. Senatu hujus civitatis Erfordiensis ad Priorem et Conventuales Ordinis Carthusiensis transmissis perspeximus, quomodo h.h. Senatus vi praetensae donationis dominium sibi asciscat supra claustrum Carthusiae simulque paratus sit ad admittendos conventuales in idem claustrum sub certis tamen conditionibus, quibus supradicti Ordinis conventuales assentire atque literas reversales subscribere debeant. Conventuales supradicti ad obsequia erga Senatum parati non reticent, se puncta in reversalibus contenta

perpendisse et maximi momenti gravissimaque consequentiæ agnovisse, est aliud omnino jure expectarunt, restitutionem nimirum in statum pristinum ante omnia eventuram secundum promissionem Regiæ suæ Majestatis gratiosissimam imo et juxta ipsius Senatus multoties datam spem restitutionis. Sed etiamsi puncta supradicta talia non essent, adque Conventuales utpote meri administratores claustri decisam resolutionem definitumque responsum dare nequeant, sed quæ ad Ordinis sui Superiores determinatim referre debeant: necessarium sane ante omnia est, ut ad debitam informationem prædictæ Regiæ donationis copia publica auctoritate confirmata simul transmittatur. Cum h. h. Senatus ipse non tantum æquum et necessarium judicaverit, ut supradictæ donationis exemplar tanquam unicum prætentæ occupationis fundamentum conventualibus Ordinis exhibeatur, sed etiam ad originale donationis scriptum ostendendum paratum se dixerit: preces instantes eo diriguntur, ut hoc exemplar nunc ad supradictum finem benigniter exhibeatur, ut debitæ notificationes fieri, et conventuales in claustrum suum restituti Officium divinum iterum peragere possint. Ad omnia erga Senatum obsequia parati ... Sign. Erfordii 14. Mart 1633.

p. 160, n. 1 „Quomodo essem ego in causâ, si quis mihi epistolam mittens me rogarem, ut alio mitterem, cujus argumendum ego scirem, neque suspicarer, ego certo transmitterem."

p. 163. n. 1. „nos a h. h. Senatu ita tractandos fore, ut nulla querimoniæ causa esset."

p. 164. n. 1. „A Venerabili P. Priore Carthusiæ sæpius jam sufficienter instructi sunt, Carthusianos suam in claustrum restitutionem postulare, attamen quia transmissas litteras reversales subscribere renuunt, h. h. Senatus eos in claustrum redire permittere non potest."

P. 164. n. 2.

Nobiles, Honorificentissimi etc Domini! Quin fusius exponamus, status noster vere mi-
serandus Vobis, h.h. Domini, satis notus est. Jam recordari dignentur Domini, quomodo non
tantum antea diversis vicibus sed etiam nuper coram Regiae Majestatis Franciae Legato
nobis certam spem promissionemque dederint, omnia ita compositum iri, ut nulla conque-
rendi causa superesset: quapropter non potuimus non certissime sperare promissionum
effectuationem mox secuturam, ast maximo cum animi dolore percepimus, h.h. Senatum
in executione litterarum reversalium omnino persistere; alioquin non tantum restitutio
in claustrum sed etiam necessaria alimentatio nobis deneganda foret. Sicut jam antea
scripto declaravimus, nos ex causis et motivis expositis nullo modo assentiri posse literis
reversalibus, — quod a h.h. Senatus delegatis intelligi voluit ipse Dominus Legatus ad
discessum suum, qui delegati quidem ad ejus intercessionem declararunt, restitutionem
in claustrum ad aliquod tempus adhuc dilatandam ~~esse~~, interea vero nobis opt-
habitationem et necessariam alimentationem nobis subministrandam esse —
ita et nunc a nostrâ resolutione recedere non possumus, iterumque in mentem
revocamus, Regiam Suedorum Majestatem. 1° non tantum in occupatione hujus
civitatis, sed etiam multo antea, cum pactum iniret cum Franciae regimine, solemn-
iter promisisse, catholicam religionem omniaque ad eam pertinentia, absque discrimine
pacificae vel violentae occupationis, in suo esse conservanda fore; 2° eandem promissio-
nem hic loci coram multis principibus et comitibus certe secundum eundem tenorem, qui
in compactatis continetur, in bonum cleri hujus civitatis renovasse; 3° posthac
clerum in defensionem protectionemque suam suscepisse, idque ut ad omnium notitiam
perveniret, in publicis tabulis ~~affigi~~ promulgari curasse; 4° ad haec omnia
clerum intuitu hujus regiae tutelae promissae ad belli sumptus satis magnam pecu-
niae partem, summam 30,000 talerorum excedentem, contribuisse, ad quod etiam nostram
partem debito tempore et modo dedimus; 5° nos, ut satis notum est, nullo unquam facin-

ad pag.
hâc gra
Majestat
et data
rebus r
liceret.
scription
ipsisque
exhibiti
dixerun
matis n
quo tend
Reversa
Reversale
dandam
Francia i
universi
ita multis
hac praeter
de hoc jud
haud ignor
num quid
saltem par
vere et ma
t honor
nostrum t
quod tempu

ę gratiosissima tutelâ indignos evasisse, ex quo solo conjiciendum, Regiam Suam
jestatem sane ne minimum quid praecepisse, quod huic suae notissimae fortitudini
datae semel promissioni quoquomodo adversaretur, praesertim in tanti momenti
bus religionis et conscientiae, quod ne cogitare quidem de Suâ Regiâ Majestate
ceret. Porro ipsi Sapientissimi Senatores fatentur, literarum reversalium sub-
ptionem solum in donatione a Regiâ Majestate proprio motu factâ fundari
isque absque eâ nullum in hâc re jus esse, adeoque originalis scripti de donatione
hibitionem aequam et necessariam esse ad eamque ostendendam ipsi se paratos
xerunt. Nam necesse est ante omnia, ut ex inspectione Regiâ hujus diplo-
tis nos informaremus, non tantum super ipso facto donationis, sed etiam
tendat, quis ejus sensus, et consequenter num et in quantum puncta illa in
versalibus contenta a nobis exigi possint. Quales sane existimaremur, si (etiamsi
versales hae conscientiae non contrairent) ad tam temerariam et dementem subscriptionem
dam impelli nos sineremus, et consequenter ea, quae inter Regiam Suam Majestatem et
ncia regimen in emolumentum Religionis catholicae in genere et in speciali in bonum cleri
versi hujus loci pacta et ordinata sunt, tam facile, quantum in nobis est, dimitteremus et
multis aliis nostrae conditionis praejudicium levi animo crearemus: cum tamen, qualis
praetenta donatio de facto sit, plane ignoremus et absque ostensione hujus documenti nullum
hoc judicium ferre possimus, quod eo minus a nobis exigi potest, cum ipsis Senatoribus id
l ignorantibus consensus noster solus, utpote qui tanquam meri administratores ne mini-
quid de jure Ordinis cedere possimus, frustra daretur et ad acquisitionem alicujus juris
im parum conduceret. Adeoque iterum instanter petimus N. N. Senatores, ut haec omnia
et mature considerare, a postulatione nostrae subscriptionis, quam officium prohibet,
onor et fides, omnino desistere et * tam saepe jam expetitam admissionem in claustrum
um tandem concedere dignentur. Quod si vero, quod non speramus, haec admissio ad ali-
tempus adhuc differenda esset, velint datae semel promissionis memores esse et ad ...

sustentationem et alimentationem necessaria providere. Nos etc. etc. ... Datum Erfordii 30. Martii 1633.

Ad pag. 167. n. 1. „Senatum multis negotiis occupatum rem perpensurum et resolutionem definitivam suo tempore ad nos transmissurum, nos vero propter hoc negotium ne accedamus Senatum."

Ad pag. 168. n. 1. Senatui placere, ut D. P. Leonardus Ebert (erat autem etc. ...) in claustrum transferatur, rem cum administratore claustri D.° Rudolpho Grauma[nn] quoad victum et sustentationem jam esse compositam, posse nos eum in claustrum adducere, quandocunque placuerit, quod vero Reversales attinet, a nobis exponendu[m] quid in his nobis displiceat, duo ex nobis ad curiam veniant, ut ipsis documentum originale Regiæ donationis ostendatur, quoad alimentationem vero, cum claustrum omnino sit spoliatum et nulli adsint reditus, Senatum plane nescire, unde nobis hanc subministrare possint."

Ad pag. 171. n. 1. (Literæ fidelitatis etc.)

Nos infrascripti Carthusiæ Erfordiensis Prior, Procurator ceterique conventuales contestamur, Senatum hujus civitatis honorificentissimum, postulationibus ac sollicitationibus verbo et scripto frustra adhibitis, nullo modo nobis concedere velle reditum in claustrum, e quo ante dimidium jam annum ad tempus discedere coacti eramus, nisi literis reversalibus a nobis ratificatis; quod facere cum conscientia nobi[s] prohibeat, restitutio nostra tam sæpe expostulata hucusque in suspenso manet. Ne vero interim necessariâ sustentatione privaremur, supradictus Senatus non tantum domum ad monasterium B. V. Mariæ pertinentem pro habitatione nobis assignavit, sed etiam necessariam in eadem sustentationem subministraturum promisit. Nos vero promittimus ac spondemus, eâ qua par est fidelitate semper civitati addictos fore ita, ut neque verbo neque opere, nec clam nec publice, nec per nostros nec per alios aliquid moliri vel agere velimus, quod in damnum et nocu-

mentum Senatus et civitatis hujus cedere possit. In testimonium hujus nos has literas propriâ manu subscripsimus, Datum Erfordiæ 6. Maii 1633.
Fr. Johannes Arnoldi, Prior Carthusiæ, Fr. Joh. Weltz Procurator, Fr. Michael Dulcke Sacrista, Fr. Jacobus Sabell, Conversus.

n.1. ad pag. 173. Relatione fide dignâ Senatui factâ, Patrem Priorem Carthusiæ jam in adventu Regiæ suæ Suedorum Majestatis ex Bibliotheca optimum ornatum et inprimis duas res pretiosissimas, S. Nomen Jesu nimirum margaritis adornatum et documenta manuscripta in terrâ defodisse vel alibi abscondisse: adeoque seriò admonetur idem P. Prior ut eas patefaciat res, nisi secundum leges secum agi velit.

n.2. ad pag. 173 ... hæc verba: „juramentum a nobis deponendum fore, adeoque prospiciendum esse saluti animarum nostrarum."

n.3. ad pag. 173. „Honorificentissimus ac Eruditissimus Doctor Georgius Thiel nomine Senatus Priori Carthusiæ hujus heri intimavit, quomodo Senatus resciverit, ipsum Priorem mox post adventum Regiæ suæ Majestatis Suedorum laudatissimæ memoriæ, ex Carthusiæ Bibliothecâ optimum ornatum, inprimis vero duas pretiosissimas res, nomen Jesu nimirum margaritis adornatum et monasterii documenta manuscripta in terrâ defodisse vel alibi abscondisse, – simul admonitus fuit Prior, ut vel indicaret locum, ubi hæc omnia asservata sint, vel paratus esset ad severiora. Ad quæ idem Prior, ad obsequia ceteroquin paratissimus, hæc respondet: „Cum Senatus jam sæpius sufficienterque informatus fuerit, quibus ex motivis et causis Prior ejusque Conventuales in monasterii sui occupationem tanquam in rem juramentis Deo et Ordini factis, simul et Regiæ Suæ Majestatis declarationibus directe adversantem nullo modo consentire possint –, cumque ipse Senatus auditis nostræ retractationis causis a postulatione, ut literas reversales supradicti subscriberent, destiterit, dataque ab ipsis promissione fidelitatis quietam habitationem et sustentationem in loco ubi nunc comorantur, promiserit et concesserit –; cumque nuperrima postulatio et contradictionem cum datâ Regiâ promissione et omnes

possibiles consequentias importet, quibus omnibus consentire et ita conscientiae reos se facere nequeant : ex officio et per Deum obtestantur, ut talibus postulationibus et praesertim talibus accusationibus in posterum non amplius exagitentur simulque pro nunc et pro semper definitive declarant, potius ad extrema se paratos esse, quam ut vel minimum ab officio suo discedant. Ceterum parati semper ad omnia obsequia Senatui grata etc -- signant etc ---

Ad pag. 175. n. 1.

Quod insinuationem nomine Senatus a Suâ Excellentiâ Patri Priori nostro nuperrime factam attinet, eum nimirum duas pretiosissimas res, SS. Nomen Jesu margaritis ornatum & pictum et documenta manuscripta in terrâ defodisse vel alibi abscondisse —, alienum plane et mirum ipsi hoc videri, neque se ullo modo in hoc puncto reum esse, — Senatum non secundum veritatem sed false informatum fuisse, — se omnino nescire, quo res e bibliotheca devenerint, cum ipsi ex improviso e claustro discedendum fuerit — se velle videre delatorem, cui rei probatio incumberet.

..... ad pag. 175. n. 2. „Cum in eâ affirmatione, nihil nos hisce de rebus scire, persistamus, debere se hoc in nomine Dei dominio suo nuntiare, — se ex suâ parte in hoc casu argumentum de minori ad majus duxisse, — nam die elapso dominum Rudolphum Graumann sibi nuntiasse, aliquem e claustro cothurnos, alium vasculum argenteum (in quo sacrum oleum conservabatur) quae res abscondita erant, secum abstulisse, — se inde conjecisse (certe non inaniter), rebus tam parvis absconditis eo magis res magnas esse absconditas."

Ad pag. 175. n. 3. Nos infrascripti Monasteriorum Dominae Nostrae ac S. Severini conventuales, quibus Amplissimus ac Sapientissimus hujus loci Senatus promisit libertatem et exercitium Religionis simul etiam protectionem nostraeque habitationis perceptionem, praebendas, beneficia respective parochiales redditus in sua immunitate relicturos se ac conservaturos esse, — spondemus atque juramus coram Deo, nos Almae Suedorum coronae ejusque in hoc bello confoederatis regni statibus, inprimis civitati Erfordensi addictos et fideles, hujusque loci Senatui obedientes semper permansuros, eorumque emolumentum & proventum pro posse promoturos, e contra omne nocumentum, damnum, periculum praepedituros —, nunquam contra ipsos, multo minus contra Suedorum coronam ejusque confoederatos consilio, pacto vel facto aliquid molituros neque alios, ut tale quid faciant, adjuvaturos. — porro omnia suspecta et contra supradictas Dominationes directa conventicula atque attentata declinaturos, et si quid tale ad aures nostras pervenerit, statim hac de re Senatum admonituros, auctores vero a talibus abducturos, simul vero impense collaboraturos, ut almae Suedorum coronae ejusque confoederatis, Senatui atque civitati huic ~~neque~~ per nos neque ~~per alios~~ directe neque indirecte aliquod periculum, nocumentum vel molestia causetur, multo minus talia molimina argumentis ex jure canonico vel civili allatis excusaturos, neque defensuros assertum, quod clerici juramento civili auctoritati ~~facto~~ vel iis facto, qui alterius sint religionis, non obligentur; sic Deus nos adjuvet atque sancta Ejus Evangelia. / .. etc signat: etc. ..

Ad pag. 179. n. 1. Rem ita se habere, uti jam Fratri Jacobo dixit, nimirum se non amplius posse nobis alimentationem praestare, cum redditus omnino deficiant, imo se jam ex proprio plus quam 400 florenos expendisse, ut evidenter ex calculis confectis videndum. me nequaquam in malam rem ipsi interpretari posse, si dehinc non amplius de suo solvat impensas. Ad quae respondi, me nullo modo ab ipso hoc requirere posse, neque me

suum agendi modum in malam partem accipere; se velle me totam rem Senatui scripto exponere ab ipsoque responsum expectare, quid in hoc casu nobis faciendum. Ad qua respondens rogavit, ut rem ad aliquot adhuc dies transferrem, se hodie jam curiam adiisse rationem depositurus, et ob nuptias domini Joachim Gerstenberger tribuni militum nihil potuisse conficere, sed jussum se finitis nuptiis iterum comparere: se tunc optime nostri memorem fore et responsum nobis daturum.

ad pag. 180. n. 1. nam cum frater ille nonullas res necessarias, ut instrumentum et farinam pro hostiis conficiendis et paululum saponis postulaturus Carthusiam adiisset, gubernator Carthusiæ ipsi respondit, se nihil amplius dare posse, cum nihil plane adsit; duo dolia cum cerevisia adhuc superesse, nihil vero aliud; nos tantumodo apud Senatum conqueramus, quo citius eo melius. Et ita frater absque rebus quæsitis rediit.

Ad pag. 181. n. 1. P. T. Domini precibus meis comendatissimi etc.. Ante duos annos (ut P. T. Dominis satis notum est) ego et subditi mei conventuales absque omni culpâ nostrâ e Carthusiâ nostrâ expulsi fuimus, dato quidem nobis solatio futuræ mox restitutionis, si literas reversales a Senatu nobis exhibitas subscripserimus. Ex causis gravissimis nullo modo potuimus nos religiosi subscriptionem dare, sed placuit P. T. Senatui in subscriptionis postulatione persistere, nobisque datâ a nobis fidelitatis promissione domicilium quoddam ad monasterium B. V. Mariæ pertinens ad habitandum concedere et alimentationem necessariam promittere. Nos vero frustra adhibitis reclamationibus hac concessione contenti esse debuimus, qua etiam hucusque ita frui potuimus, ut accedente benefactorum aliorum liberalitate

sustentationem nostram necessariam invenerimus. Ast miramur, quod administrator Carthusiae a Senatu institutus dehinc ex praetextu impossibilitate alimentationem nobis exhibere renuat. Quod data nobis promissioni plane contrarium est. Et perpendat quaeso P. T. Senatus, nos per occupationem Carthusiae contra regias protectoriales litteras omni penu vini et frumenti omnibusque aliis ad sustentationem necessariis rebus ~~plane spoliatos esse~~, insuper redditibus per illos annos ad alios usus adhibitis omnino spoliatos esse, ita ut facta etiam repentina restitutione, tamen deficientibus omnibus rebus ad sustendandam vitam necessariis, male de nobis ageretur, si promissa alimentatio nobis nunc subtraheretur, quod injustum ~~est~~ eo magis foret, cum P. T. Senatus redditibus monasterii ~~fructus~~ eosque ~~quos~~ publica auctoritate et vi ~~coactione~~ tuto exigere potuerit ~~potuit posset~~. Adeoque certo speramus a Senatu aliam omnino resolutionem dandam fore, quam quae administratori placuit; quod officialiter etiam expectamus, cum periculum in mora sit, et interim P. T. Senatus sospitatem Deo enixe comendatam habemus. Datum Erfordii 6./24. Martii 1635. Frater Johannes Arnoldi Prior Carthusiae, Fr. Michael Dulcke Sacrista, Fr. Jacobus Gabell Conversus.

Ad pag. 184.

n. 1. Gieb herr zu unser Ziet, uns Menschen friedt
Zu ewigkeit.

n. 2. Groß, groß al deren Engel freudt,
Wan sünder büßen üben reu.

n. 3 „se nihil amplius nobis dare posse, .. nos iterum conqueramus .."

n. 4 „se nihil aliud nobis dare posse, nisi cerevisiam et panem quousque adsit.."

Ad pag. 185. n. 1. se sufficienter ad manducandum et bibendum nobis dedisse; si vero quid largiatur, nos hospites invitare et epulas facere --
n. 2. fateri se debere, nos nullo modo sustentari posse ex iis, quae ipse nobis subministret, nisi etiam alii homines ad hoc conferant.

Ad pag. 185. n. 3.
P. T. Senatores etc... Nostras querelas de subtracta nobis licet promissa alimentatione Amplissimus Senatus ex supplicatione nostra d.d. 6. Martii perspicere potuit. Cum vero post toties iteratas promissiones, post varias a nobis factas sollicitationes ac preces nullam hucusque definitivam resolutionem, imo ne insinuationem quidem causae, cur ita male de nobis agatur, neque quid Senatus agere cogitet, rescire potuerimus, quamvis alimentationis negotium moram non patiatur: jam nunc certo speramus, P. T. Senatum dehinc non amplius in contradictione cum sua data promissione nos derelicturum, sed post tantam exhibitam patientiam tandem aliquando maturatam et benignam resolutionem nobis submissurum. Interim nos ... etc
Datum Erfordii 14. Maii 1635 Fr. Joh. Arnoldi Prior Carth. Fr. Michael Dulc Sacrista, Fr. Jacobus Gebell Conversus.

Ad pag. 186. n. 1. „Dominos magistratus litteras nostras supplices perlegisse; sequenti die iterum compareamus, auxilium nobis fore..."

Ad pag. 187. n. 1. „Camerariam Amplissimi etc. Senatus pro ejus et civitatis carthusia 10 florenos ex redditibus in ratione ponendos solvisse, testatur infrascriptus
d.d. $\frac{19}{9}$ Maii an. 1635. - a Senatu electus praepositus ~~administrator~~ Rudolphus Graumann

ad pag. 188. n. 1. P. T. Senatores etc.... Hisce diebus per Florianum Müller curialem scribam nobis intimatum fuit, Senatum in animo habere novum administratorem pro nostrâ Carthusiâ instituere, et quia huic molestum foret, Patrem Leonardum necessariis alimentis providere, velle, ut eundem pro curâ et sustentatione iterum ad nos reciperemus. Jam vero satis notum est et demonstratione non indiget quomodo P. T. Senatus sub protextu donationis monasterii nostri possessionem sibi vindicaverit et regressum in idem sub eâ tantum conditione, ut litteras saepe memoratas reversales subscriberemus, concedere voluerit —, et quomodo nos id facere officio nostro prohibiti hucusque paucis a Senatu nobis subministratis alimentis contenti esse debuerimus, et quomodo ad haec omnia Confratrem nostrum ex monasterio nunc iterum ad nos recipere cogamur. Utinam P. T. Senatores aequitatis memores per restitutionem nostram tot precibus expetitam etiam ab onere ~~sustentationis~~ alimentationis se liberassent. Quod si non fiat, mutare quidem non possumus, sed periculo futurae purgationis committimus, si absque omni culpa post tot miserias diutius adhuc, prout Deus voluerit, pati cogeremur. Et quemadmodum hucusque in hoc pergravi negotio nil nisi officium Deo et Ordini nostro debitum quantum humano licuerit modo, intenderimus et nihil quod in damnum nostri Ordinis cedere quocumque modo possit, egerimus vel neglexerimus: ita etiam nunc aeque nos obligatos profitemur ad fortiter in conceptâ hac resolutione persistendum. Et P. T. Domini non in malam partem nobis interpretabuntur, si ex variis circumstantiis consideratis supradictos actus, uti creationem administratoris pro nostrâ Carthusiâ et exclusionem P. Leonardi suspectos et periculosos judicamus et si eam damus declarationem, nos omnia pro conservando jure nostro necessaria excipere et reservare nihilque quod vel tacite vel expresse huic contrarium esse possit, concedere vel probare. Insuper officialiter rogamus, ut benigne decernatur, ne in posterum similibus actibus in damnum nostrum vergentibus turbemur. P. T. Dominos etc.. etc. Datum etc...

2

Ad pag. 190. n. 1.

Prænobilis Domine etc... Dominationem Tuam precibus Deo comendamus nos ad obsequia paratissimi. Triennium jam elapsum est, ex quo sub prætextu habitæ familiaris corespondentiæ e nostra Cartusiâ discedendum fuit, et frustra adhibitis quærelis et solicitationibus hucusque in domiciliis ad monasterium B. Mariæ V. pertinente nobis comorandum est. Cum vero ex lege pacis factæ cum Celsissimo Principe Saxoniæ Domino nostro benignissimo, Prænobili Dominationi Vestræ monasteriorum hujus civitatis cum omnibus pertinentiis restitutio demandata ac comissa fuerit, mandato ad hoc a superioribus nostris (a quibus solis dependemus) facto, omni solicitudine appellationem restitutionem nostram concernentem ad Prænobilem Dominationem Vestram deponimus, humiliter deprecantes ut nobis (cum periculum in mora sit ob defectum debitæ sustentationis) terminus et dies pro hâc causa beni- 2.
gnissime assignetur. Facta hac acceptatione nostrô obligationis nostræ memores erimus, et D. T. Dei protectioni comendamus. etc. —

Datum 2. Sept. 1635. D. T. ad obsequia paratissimi.

Fr. Johannes Arnoldi Prior Carth.

Fr. Michael Dulcke, Frater Conversus Jacob Gabell.

Ad pag. 191. n. 1 .... nobis iterum dicat, se non posse nos restituere, sed hoc a senatu nos postulare debere.

Ad pag. 192. n. 1.

Cum diu exoptatâ pace inter Romanam Caesariam Majestatem benignissimum Dominum nostrum et Celsissimum Saxoniae Principem Electorem jam compositâ decretum sit, ut quod a suâ Regiâ Suedorum Majestate uni alterive statui subtractum fuerit, nunc iterum restituatur ac tradatur, cumque ipsi utpote Principis Electoris Saxoniae Consiliario legum pacis executio demandata sit: se in animo habere crastino die horâ 10.â duo monasteria hujus civitatis personis religiosis iterum tradere, adeoque etiam R. P. Priorem in Carthusiam reducere litterasque reversales reddere, .. quae omnia simul cum salutatione Patri Priori annuntientur, ut paratus sit ad acceptationem faciendam. Factâ autem per clavium et reversalium traditionem restitutione Monasteriorum de eâdem quam primum se T. T. Senatum certiorem facturum.

2. Ad hac D. Iac. Iunemann replicando respondit: „Percepisse nos, ad quem finem huc vocati fuerimus. P. P. Carthusiani e suo monasterio expulsi desiderio magno pacis foedus praestolati eo majori cum gaudio pacis nuntium acceperunt simulque obligatos se sentiunt ad maximas Deo Omnipotenti et christianis potentatibus pro pace factâ gratias agendas. R. P. Priorem ad restitutionis acceptationem paratum fore, tamen ante omnia opus esse, ut monasterii sigillum et urbarium uno actu simul tradantur, porro ut detentor, qui fructus pendentes in carthusiae horto sibi vindicat, removeatur atque ut ab omni deinceps invasione abstineat, hodie adhuc ordinatio edatur."

Hic incidenter P. Michael mentionem fecit ablatae bibliothecae —: ad quae dominus Marschalk nullam declarationem dare voluit, sed hoc petitum pro accessorio habens dixit, hac de re factâ restitutione agendum.

Ad pag. 193. (per sic dictum „Achtknecht")

Ad pag. 194. n. 1.

Cum ex mandato Dignissimi ac Sapientissimi Senatus præsentibus dominis delegatis restitutio facienda hujus Carthusiæ commissa sit: comparet in nomine R. P. Johannis Arnoldi, hujus domus legitimi Prioris (qui ægritudine correptus nunc præsens adesse prohibetur), P. Michael Dulcke eo fine et eâ intentione, ut hocce monasterium cum omnibus ad id pertinentibus infra et extra urbem, cum ecclesiâ, juribus et competentiis, privilegiis, legitimis prætensionibus, registris, libris, documentis, sigillo, clavibus omnibusque mobilibus et in summâ cum omnibus iis, quæ monasterium anno 1631 tempore occupationis suedicæ jure possidebat, nullo remisso vel excluso —: accipiat et apprehendat persuasus, D. & S. Senatum ex suâ parte nihil quod præscriptum est, in hâc restitutione faciendâ, prætermissurum. In casu vero contrario sed insperato prædictus P. Prior nomine sui Ordinis omnes legitimos conatus adhibebit usque ad plenam traditionem et satisfactionem obtinendam, simulque omnia reservanda sibi expresse reservat et nulli Ordinis juri vel minimum derogari permittet. sign. 1. Octobris ann. 1635.

Ad pag. 195. n. 1. Multum honorabilis ac docte Domine Notarie!

Cum in præsenti restitutionis negotio summopere necessarium sit, ut omnia et singula hoc negotium concernentia, tum etiam præsens status domus ejusque nunc extantia mobilia diligentissime adnotentur et conscribantur: ad hoc Dominum Notarium ratione sui officii requisitum volo, instanter rogans, ut specialiter scripto consignet, me ob Ordinis nostri jura tuenda scriptæ acceptationi ac reservationi hodie Senatus delegatis traditæ semper inhæsisse, iterum iterumque eam replicasse, ne minimum vel consensisse vel cessisse, præsertim vero me factæ a Senatu institutioni administratoris contradixisse. Quod si contrarium quid vel factum vel dictum vel interpretatum fuerit, contra hoc omni diligentiâ solemniter protestor. Sig. Erfordiæ 1. Octobris an. 1635.

Ad pag. 196. n. 1 Melchendorff
Ad pag. 197. n. 1 Kircheimb
Ad pag. 198. n. 1. Mlt. n. 2. Mlt. n. 3. Mlt. n. 4. Wiedtstock
Ad pag. 199. n. 1. an dem hanenbach
Ad pag. 200. n. 1. Dagoberstatt
Ad pag. 201. n. 1. [eorum, quæ cum Reverendissimo Domino] Domino Urbano etc ....
= n. 2. [in domo nova Carthusiæ evenerunt 9. Aprilis an. 1638 elapsâ horâ 12.° postquam Vener. P. Prior ejusdem domus Johannes Arnoldi in Domino horâ 11.° obdormierat]

Ad pag. 201. n. 3. Dominus Decanus B. Mariæ Virginis: Venerabilis Domine! Patre Priore pie in Deo defuncto, officio nostro obsequentes et jurisdictionem Celsissimo Domino nostro Electori Moguntino vindicantes, volumus, ut præsens hic dominus Jacobus Junemann Notarius publicus, omnium quæ in claustro exstant inventarium conficiat ad informationem Celsissimo Principi Electori scripto faciendam.

n. 4. P. Michael: Reverendissimi etc Domini! Quod Venerabilem Patrem Priorem Deus de hoc mundo ad se vocavit, summo mihi dolori est, ast Deo hoc relinquendum! Quod vero jurisdictionem Celsissimi Principis Electoris Moguntini attinet, vi cujus prætentæ jurisdictionis domini inventarium per notarium publicum fieri postulant, ego de tali jurisdictioni nihil scio, neque ullam in hac parte jurisdictionem dominis concedo: sed meis superioribus et Ordini meo non vero dominis officialibus rationem reddere teneor.

n. 5. Dominus Decanus: Vos jurisdictionem, quam Celsissimus Elector in aliis monasteriis habet, non debilitabitis!

n. 6. P. Michael: Non intendo jurisdictionem Celsissimi Electoris, quam in aliis monasteriis habet, debilitare, ego agnosco Celsissimum Dominum pro Protectore Domus, non vero pro Superiore monasterii vel ordinis. Imo, Domine

Jacobe Notarie, protestor contra ea, quæ domini a me postulant, nullumque su-
perioratum agnosco nisi Ordinem meum, neque vel minimum cedere vel Ordini
quid derogare volo. Ad pag. 2[illegible]

02 Dominus Decanus B.M. : Non ita hoc intelligendum, sed vos unica tantum persona
estis et nullum conficitis conventum, evitâ etiam discedere potestis, omnia hæc ad
bonum monasterii fiunt. P. M

P. Michael : Pro casu mortis meæ jam ordinabo, ne Ordini meo aliquod præjudi-
cium creetur, nullamque dominis officialibus in hâc parte jurisdictionem attribuo,
licet una sim persona et nullum constituam conventum, tamen mihi et non alii
hoc monasterium concreditum est.

Dom. Decanus B.M. : Salvo jure vestro, nolumus juribus et privilegiis
vestris quid derogare, sed hæc fiunt, ne senatus vel præfectus sibi monaste-
rium arrogent.

Dom. Decanus S. Severi : voluissemus forte etiam Patri congratulari
ut Priori. Ad pag

P. Michael : Contra vim nihil possum; non sum Prior, cui gratulentur,
neque me a dominis Priorem declarari permitto, sint absque curâ, a superiori-
bus meis jam est Prior constitutus, cui præfectus aditum et ingressum
dare promisit.

D. Decanus B.M. : Vos per hoc Celsissimo Electori contemptionem affertis;
scriptis hoc consignabimus, vos dominis officialibus obedientiam præstare
debetis atque, si accusati fueritis, coram ipsis vos præsentare et debitas pœnas
subire.

P. Michael : Nullo modo in despectum Celsissimi Principis hæc locutus su[m]
et citati comparuimus, licet non semper, et non ex subjectione sed ad
honorem Celsissimo Electori præstandum. Proponam dominis nostra

privilegia, non dominis officialibus sed Ordini meo competit me punire.

pag. 202. n. 2. D. Decanus B. M. : Omnes Priores et Visitatores honorarunt officiales et occasione visitationis invitarunt, ego ipse in hâc aulâ simul cum Patre Visitatore in actu visitationis consedi.

P. Michael : Optime novi, dominum Sigilliferum simul cum P. Visitatore assedisse, ~~sed~~ ast non invitatum ut ~~offat~~ officialem ad visitationem, sed V. Pater Prior piæ memoriæ, peracto visitatione, consentiente V. P. Visitatore invitavit nonullos dominos; adeoque etiam Vestram Dominationem utpote perbenignum amicum et officialem invitavit ad prandium sed non ad visitationem. Ego vero iterum contra protestor, afferam etiam atramentum, pennam & chartam, ut dominus Jacobus Junemann quâ Notarius publicus nunc acta et dicta scripto consignet.

Ad instantiam eli ......

Ad pag. 205. n. 1. Anselmus Casimirus, Dei gratiâ Archiepiscopus Moguntii et Princeps Elector.

Religiose, Dilecte, Devote : ex adjectis documentorum copiis sub N.° 1. intelliges, quæ et quam iniquæ querelæ a nostris officialibus nostræ civitatis Erfordiensis contra Ordinis tui Priorem Vitum Herbst delatæ sint, nimirum: eum pro suo libitu, absque nostro benignissimo consensu et permissu ausum fuisse, Nostræ Domûs Dei sibi comissæ bona præclara et domos indigno pretio vendere et pecunias exinde acceptas non in bonum monasterii convertere sed pro omnis ~~far~~furis hominibus infra et extra monasterium contra sui ordinis regulam modo scandaloso consumare et dissipare, eumque, ut ex N.° 2.° patet, appellare ad mandatum a Te acceptum, seseque eximere velle penitus a jurisdictione nostri Ordinariatus, quemadmodum intelliges ex adjectis sub N. 3. & 4.

quomodo non obstante nostro mandato ad officiales nostros ecclesiasticos dato, eos eorumque benignas admonitiones nullo modo audire, nec citatus comparere voluerit. Quamvis vero sufficientes causae adsint, ut inflictis poenis ipsi remonstremus, quousque ordinariatus noster se extendat, et quamvis jus habeamus contra eum procedendi ob scandalosum ejus modum vivendi et agendi: tamen quia civitas ista adhuc in manibus inimicorum sit et alia inconvenientia exinde ~~timenda sint~~ provenire possint, domusque Dei ab imminente exitio et ruina, quantum ~~fieri~~ potest, conservari ~~nda sint~~ debeat, Te ut Visitatorem rogamus, ut de idoneis mediis sollicitus sis ad tempestive tanti malo occurrendum, utque dictus Prior Vitus Herbst exauctoretur et in ejus locum aliud magis idoneum subjectum constituatur, ut defectus, qui irrepserunt, corrigantur, et monasterio omnia bona subtracta et domus venditae restituantur, nam omnibus hisce venditionibus a nostris officialibus coram emptore in debita forma contradictum fuit, ut patet ex adjectis sub N. 5., quibus documentis futurus Prior bene utatur. Ceterum Tibi in gratia addicti manemus. Datum in arce S. Martini in urbe nostra Moguntina, 6. Martii Anno 1640.

Ad pag.

2) pag. 208 n. 1

Anselmus Casimirus, Archiepiscopus Moguntinus.

pag. 207 n. 1

Religioso, Dilecto, Devoto Fratri Brunoni Priori Carthusiae prope Osteim in Franconia. Relatum sub № 1. periit. Sub № 2. Ego infrascriptus contestor, me secundum privilegia Ordinis jus et potestatem habere monasterii domicilium ad „Kranichen" vendendi absque speciali permissu et consensu Reverendissimi Archiepiscopi et Principis Electoris Moguntini. quod fiat absque ullo praejudicio Celsissimi Principis Electoris. Actum 2. Augusti Anno 1639.

Frater Vitus Herbst, Prior.

Idem P. Prior Visitatoris sui Patris Brunonis Fleischmann consensum tabellis emptionis hisce verbis inseri curavit:

Ad pag. 207. n. 2. R. D. Generalis plenariam mihi ....

Sub № 3. "Cum Reverentia Vestra in particulari declaraverit, se non abnuere coram Electoris Moguntini judicio ecclesiastico comparere et Principem Electorem ut loci ordinarium agnoscere: denuo vocatur, ut feriâ V^a post Trium Regum i. e. 19° Januarii Moguntii personaliter in ordinariâ Audientiæ aulâ compareat, quod ad mandatum Principis Electoris benigne innuimus. Si vero Reverentia Vestra, quod non speramus, iterum inobediens non compareret, nobis non poterit vitio verti, si de inobedientiâ hâc ad Electoris Celsitudinem cum omni subjectione deferamus. Sign. 18. Jan. Anno 1640.

Electoris Moguntini Sigillifer et Executores Judicii Ecclesiastici Erfordiæ.
Venerabili D. Patri Vito Herbst Priori Carthusiæ Erfordiæ.

Sub. № 4. Multum Reverende D. Sigillifer!

Ad pag. 208. n. 1. Ad Dignitatis Vestræ nomine suo et aliorum D. D. Executorum citationem mihi submissam provoco ante omnia ad literam meæ declarationis a Dignitate Vestrâ comemorata, cui denuo protestando insisto asseverans, mihi semper non minus quam prædecessoribus meis cordi fuisse Reverendissimi ac Clementissimi Principis Electoris Eminentiæ profundissimam reverentiam exhibere, in quâ exhibendâ Deo juvante semper persistere volo. Neque vero Dignitati Vestræ, cujus officium quidem pro merito veneror, vel minime cedere possum, et nonnisi ad honorem Principis Electoris Celsitudini præstandum comparere, optime sciens, Principem Electoris, quæ sua est intelligentia a Deo alte illustrata, nullo modo privilegiis Ordinis nostri, quem hæc omnia principaliter concernunt, vel minimum quid derogare velle. At quia Dignitas Vestra iterum provocat ad mandatum a Celsissimo Principe Electore contra me procul dubio ex narratis rumoribus datum, vi cujus mihi quædam innuenda essent, vehementer rogo ut mihi in eo contenta saltem breviter

comunicentur, quo facto ego pro officio meo ita me geram, ut et Celsitudo Principis Electoris meam humillimam devotionem, et Superiores Ordinis mei diligentiam meam in tuendis Ordinis privilegiis clare agnoscant. Ceterum nullo modo me reum agnosco illius inobedientiæ vel renitentiæ, de quâ me Dignitas Vestra accusat; quod si vero per talem accusationem mihi apud Celsissimum Principem detrahere auderet, non poterit mihi vitio vertere, si sub auxilio Ordinis juxta illud: „audiatur et altera pars" meam defensionem coactus susciperem et agerem. Hæc scripta rogo ut fideliter actis inserantur et humillimæ relationi de hoc negotio ad Celsissimum Principem Electorem forte faciendæ adjungantur. Dei adjutorio comendans etc.. sign. 19. Jan. 1640.

Ad pag. 209. n. 1. Item sub No 4. Reverendissimi, Doctissimi etc. DD. Executores,

Citationem a Vestrâ Dignitate iterum ad me missam accepi. Valde desiderandum est, ut Dominus Sigillifer verba et scripta alicujus ita interpretetur, sicuti dicta vel scripta ~~sunt~~. Ego non in genere sed cum distinctione declaravi, et denuo declaro, me, dumodo scripto mihi comunicetur, quid citatio in se contineat, et si mihi in eâ nihil privilegiis ordinis mei repugnans appareat, quâlibet horâ paratum esse ad me præsentandum, nam in iis rebus, ad quas Serenissimi Principis Electoris jurisdictio super nos se extendat, ad obediendum tam paratum quam obligatum me profiteor. Quod si vero Dominus Sigillifer Serenissimi Principis Electoris mandatum vel ejus copiam comunicare nolit, sicut petii, suspicandum est, aliquid Ordinis mei juribus contrarium sit, cui consentire a me absit, et ipse Dominus Sigillifer bene scit, „quod nullus Religiosus exemptus sine licentia Summi Pontificis exemptioni renuntiare potest", quod etiam in nostris statutis et ordinationibus sub panâ excomunicationis prohibitum est. Quapropter Dominus Sigillifer poterit in hoc puncto Serenissimo Principi Electori referre, quæ voluerit: debitum

responsum non emanebit, nam in hâc re Domino Sigillifero negotium est non mecum sed cum toto ordine meo. etc. ....

Ad pag. 210. n. 1. Sub № 5. Praesidentes hic ecclesiastici Judices et Executores Principis Electoris certiores Vos faciunt, Dominum ~~Priorem~~ Vitum Herbst Priorem Carthusiae, quocum emtionis contractum fecistis de domo ad „Kranichen" in urbe nova sita, non habere potestatem absque consensu speciali Serenissimi Principis Electoris Moguntii Domini Nostri clementissimi ut loci Ordinarii hanc domum alienandi: adeoque pro officio nostro Vobis intimamus, hanc venditionem nullam esse, sicut etiam huic attentatae alienationi in optimâ formâ contradicimus: Serenissimo Principi Electori almoque Archicollegio compententem jurisdictionem in omnibus et singulis pronunc et pro futuro expresse reservando. In hunc finem ad Vestram instructionem praesentem protestationem et contradictionem per judicialem cursorem nostrum Vobis submittere volumus. Sign. in judicii Ecclesiastici aulâ Archiepiscopi Moguntini. 18. Jan. 1640.

Domino Cuiacio.

Principis Electoris Moguntini
Sigillifer, Judices et ~~Electores~~ Executores hujates.

Ad pag. 212. n. 1. (germanice „ein Flachbaum)
" " n. 2. Schaderthall
Ad. pag. 213. n. 1. Freundt
" " n. 2. die Schutzbretter
Ad pag. 214. n. 1 das Unter-Wasserampt
Ad pag. 215. n. 1. Ichtershausen
Ad pag. 215. n. 2. Wandersleben

Ad pag. 216. n. 1.

Nos Wilhelmus Dei gratia Dux de Saxonia, Julich, Cleve et Berg, Landgravius in Thuringia, Marchio de Meissen, Comes de Mark et Ravensberg, Dominus de Ravenstein

hisce litteris declaramus & contestamur nostro et hæredum atque successorum nostrorum hæc quæ sequuntur:

Cum anno 1573 post obitum avi nostri clementissimi ac dilectissimi beate in Deo quiescentis Celsissimi Principis Domini Johannis Wilhelmi, Ducis de Saxonia etc piæ memoriæ a succedente per Principem Electorem tutelâ census perpetui pecuniæ frumenti, anserum, gallinarum et ceræ in nostro Territorio stantes et ad proprietatem Carthusiæ S. Salvatoris Erfordiæ pertinentes subducti fuerint, Ordo supradictus ~~ob hanc causam~~ propterea querelam super restitutione cum omni causâ ad Cæsaream Cameram in urbe "Speier" detulit. Tandem 13. Decembris 1630 adjudicatâ restitutione noster dilectus, venerabilis ac fidelis Dominus Vitus Herbst, Prior Carthusiæ S. Salvatoris Erfordiæ effectuationem hujus restitutionis modo debito postulavit.

Nos et Celsissimi Principes dilectissimi Fratres Nostri et Consobrini Dominus Albrechtus, Dominus Ernestus et Dominus Fridericus Wilhelmus Duces de Saxoniâ, Julich, Cleve et Berg etc nostri in hâc re comparticipes jure Nobis concessâ revisione uti potuissemus, ast volumus potius cum Prædilectis nostris amicabiliter rem communicare, eorumque exceptiones, judicia et mandata inquirere, qui quidem omnes de revisione desistere et amicam transactionem cum Priore eligere ~~voluerunt~~ statuerunt, adeoque commemoratus Prior hodie die 14. hujus Mensis ad factam prius scripto evocationem non tantum ipse ~~p~~ in personâ comparuit, sed etiam ad legitimationem suæ personæ datam a Reverendo Dilecto et Devoto Fratre Michaele, Carthusiæ "cella salutis" in Tückelhausen

et provinciæ Allemaniæ Visitatore

Priore scripto potestatem transigendi, agendi, paciscendi cum clausula rati et grati exhibuit; quo facto per nostros delegatos cancellarios et consiliarios res tota et ex integro pro perpetuis temporibus transacta et composita fuit eo quo sequitur tenore:

Nimirum.

Sæpius comemoratus Prior vi suæ potestatis concessit, promisit et addixit, ut omnes et singuli usus fructus perpetuorum censuum, qui vel de facto jam collecti sunt vel qui potuissent hucusque exigi, simul cum omnibus factis expensis, ex integro sint dimissi; ita ut nec Nos nec nostri comparticipes, nec nostri eorumque dilecti hæredes et successores hâc de re unquam in jus vocari possimus.

Et quoniam omnes, qui in nostrâ ditione census, quocunque nomine appellentur, possident iisque fruuntur, nobis utpote territorii principi sicut et alii status ordinaria vectigalia et extraordinaria pro debito reddunt et solvunt; ita et Prior quemadmodum ceteri clerici et religiosi, qui in nostro territorio census possident, promisit se acturum. Immediate antea noster præfectus in Brembach Christophorus Schlichter hos census ex conducto possedit, quorum aliquam partem ex præterito anno censiti adhuc reddere tenentur. Cum vero in his malignis temporibus utrumque facere impossibile sit, Prior se resolvit, ut salvâ suâ censuum exactione, in tantum cedere velit, ut quotiescunque ipse ab aliquo censito quinque partes accipiat, supranominatus Schlichter sextam partem sibi assumat, quousque sibi satisfactum fuerit, neque eum in hoc conventus unquam impediat.

Tandem Prior pro se et conventualibus Carthusiæ S. Salvatoris Erfordiæ non tantum renuntiat omnibus juridicis processibus et reclamationibus cujuscunque nominis, sed etiam promisit se infra tres menses pro hâc transactione tam testimonium debitum a Cæsareâ Camerâ judiciariâ, quam ratificationem a Provinciali et Generali Ordinis Cartusiensis in optimâ juridicâ

formā, praeprimis cum renuntiatione omnium in hac re jurium saecularium et ecclesiasticorum, et accedeatium, procuraturum atque traditurum. At vicissim et Nos, et dilecti Nostri Fratres et Consobrini, nostri eorumque haeredes et successores volumus, ut supramemoratus Prior Vitus Herbst et ejus Ordinis Cartusia S. Salvatoris Erfordiae sint in vera possessione et usufructus sequentium censuum: nimirum:

pag. 218. n. 1. 46 fl. 8 gr. 3 n. 2 ad in pecunia, scilicet: (sec. germ. signif.)

44 fl. 10 gr. 5½ n. 2 ad Groß Brembach.

15 gr. 9 ₰ 1 hlr Klein Brembach

1 fl 3 gr. Vogelsberg.

uts.

34 et ½ quadrans, Anseres, scilicet:

9 et 2½ quadr. Groß Brembach

24 ½ ans. Klein Brembach

uts

161 gallinae de Michaele dictae, sel,

104 et 1½ quadrans – Groß Brembach

56 et 2½ quadrans – Klein Brembach

4½ ℔ cerae – Groß Brembach

34 Mald. 2 quadr. 2 quadrantis quadr. 1 Erford. metz. frumenti, scilicet

23 Mald. 2 quadr. 1 quadr. quadr. 1 Erford. metz. – Groß Brembach

10 Mald. 1 quadr. quadr. – Klein Brembach

1 Mald. - - - - Olbersleben.

uts.

Ad pa[...]

Ad pag. 219. n. 1.

29 Mldr. 3 quadr. 3 quadr. quadr. hordei. Scilicet.
21 Mldr 1 quadr. 2 quadr. quadr. — Groß Brembach
8 Mldr 2 quadr. 1 quadr. quadr. — Klein Brembach

uts.

3 Mldr. 2 $\frac{1}{2}$ quadr. 3 Erford. Metzen, 3 Weimari quadr. avenae, scilicet.
1 Mldr $\frac{1}{2}$ quadr. 3 Erford. Metzen, 3 Weim. quadr — Groß Brembach
1 $\frac{1}{2}$ Mldr — Klein Brembach
1 Mldr — Ollersleben

uts.

Quae omnia juxta censuum indicem et vi hujus restituta et constituta volumus in optimâ juridica formâ; simul etiam per nostros officiales cartusianorum censitos assignare volumus et ex benignitate nos paratos profitemur ad eum et cartusiam, servatis nimirum pactis et concessis conditionibus, nostrâ auctoritate tuendum et defendendum. Quod si vero ipse ad haec adhuc quaedam jure invenerit, volumus ipsi ad ea obtinenda per officiales nostros quamprimum auxilium nostrum praestare.

In publicum testimonium hujus etc. etc. Datum Weimarii 15. Aug. anno 1643. Wilhelmus. Fr. Vitus Herbst, Prior Cartusiae

(L. S.) (L. S.)

Ad pag. 221. n. 1. Brembach et Oberleben

Ad pag. 222. n. 1. Ad notitiam; Celsissimus Princeps et Dominus, Dominus Wilhelmus, Dux Saxoniæ, Juliæ, Cliviæ et Montium, Thüringiæ Landgravius, Marchio Misniæ etc. etc. factâ comunicatione et concessione cum et a Celsissimis Principibus et Dominis Fratibus et Consobrinis, Dominis Albrechto, Dom. Ernesto et Dom. Friderico Wilhelmo, Ducibus Saxoniæ etc. lineæ de Eisenach, Gota et Altenburg, tanquam comparticipibus vi recessus facti in urbe Weimar 15. hujus mensis Augusti transactionem iniit cum actuali Priore Cartusiæ S. Salvatoris Erfordiæ et frumenti pecuniæque census et tributaria in Gross Brembach, Klein Brembach, Olbersleben et Voilsberg, qui census Cartusienses vocantur et anno 1573 subducti fuerunt, iterum restituit, mihique sub dato 16. hujus gratiosissime mandavit, ut supradicto Domino Priori vel ejus delegato certus dies constituatur, quo censiti exhibitâ debitâ specificatione seu censuum indice de facto ipsi attribuantur.

Ad mandatum gratiosissimi Principis hodiernus dies assignatus et constitutus fuit, quo Domini Prioris delegatus dominus Adam Hahn, officialis publicus monasterii S. Severi et Johannes Reuner cum plenâ potestate comparuerunt, et licet omnes et singuli censiti citati et convocati fuerint, tamen ex Klein Brembach, Voilsberg et Olbersleben, forte quia censiti jam defuncti, et arva deserta, nemo, ex Gross Brembach vero quotquot superstites sunt, omnes citationi obedientes comparuerunt et publicato Celsissimi Principis mandato omnes et singuli censiti tum absentes tum praesentes, sicuti in indice assignati sunt, prædicto Domino Priori quoque Cartusiæ ad S. Salvatoris Erfordiæ adscripti fuerunt, ita ut censiti ex suâ parte supradictæ Cartusiæ quovis anno statuto tempore debitos cěnsus solv

ad pag. 223. et quidem primâ vice sequenti die S. Michaelis; eandemque carthusiam
n. 1 censuum dominum agnoscant, et vicissim delegati loco sui domini principalis juridice jurarunt, se suprememoratum Principem celsissimum ob census prædictos ut dominum territorialem suum agnoscere ac venerari, et eo quo alii status territorii et subditi faciunt, in futuro vectigalia omnia de talibus censibus se fideliter contributuros.
In publicum testimonium hujus hic recessus scripto exaratus et supradictorum delegatorum et meo utpote hujus temporis ducalis saxonici præfecti in præfecturâ Brembach ordinario sigillo et subscriptione munitus ~~###~~ et ad executionem traditus est. Actum in Grosbrombach 31. Augusti anno 1643.

ad pag. 224. n. 1. [Meinungen et Massfeldt]
ad pag. 225. n. 1. [Meinungen]
" " n. 2. [Meinungen et Massfeldt]
" " n. 3. A Romanâ Cæsareâ Majestate Clementissimo Nostro Domino. Fratri Vito Herbst Priori Carthusiæ Erfordiensis indicandum, Clorissimam Suam Majestatem Cæsaream edoctam et certiorem factam esse, quam officiosam voluntatem et fidelem operam ipse erga cæsareos milites ab hoste captos exhibuerit et adhuc cum multis expensis exhibeat. Quod cum Suæ Cæsareæ Majestati peracceptum sit, vult vicissim Sua Majestas hanc officiosam fidelitatem non tantum cum cæsareâ gratiâ agnoscere, sed etiam statuere, ut ii militum præfecti, pro quibus expostulatam pensionem solvere debuit, impensas illas restituere teneantur. Quapropter supradictus Prior ipse computos assignet, ut recompensatio fiat, ipsique Suæ Cæsareæ Majestas in perpetuis gratiis addictus manet. Sign. Lincii sub secreto sigillo die 11. Octobr. 1645.

Ferdinandus. Comes Kurtz. (L.S.) Wilhelmus Schröder.

Ad pag. 229. n. 1. Schlangenfeld
" n. 2. Küchenmeister
Ad pag. 230. n. 1. das Ringelrennen
Ad pag. 232. n. 1. die Schloßherren
Ad pag. 233. n. 1. auf'm Deichgarten
" " n. 2. Celsissime, Magnifice, Invincibilis Imperator, Domine Clementissime!

Cartusia Erfordiensis jure merito certissime speravit fore, ut tam multis exantlatis gravibus infestationibus et persecutionibus a tempore pacta Religionis-pacis tandem post initam pacem comunem Monasterii et in Osnabrück anno 1648 possit tandem jam in eo statu, quo anno 24. fuit, quiete et securitate frui, et ut nonamplius in hoc suo statu turbaretur sed potius contra adversa protegeretur et custodiretur. Ast denuo proh dolor post conclusam dictam pacem ex parte consulis et magistratus civitatis Erfordiensis adversa tanta et attentata pati debuit, ut jure timendum sit, utrum etiam per instrumentum pacis de conservando eo statu, in quo dicto anno fuit, secura et tuta esse possit. Quapropter his coacta Caesaream Vestram Majestatem summâ cum submissione de actis et factis certiorem facit, et clementissimam protectionem ac subventionem humillime efflagitat.

Et quidem primo in hebdomadâ SS. Martyrum anno 1652 accidit, ut Duumviri (qui consuli proximi in senatu sedent) cum comitatu circa 12 vel 15 personarum; et postea ~~die~~ sequente feria secunda S. Paschatis sic dicti Schloßherren, qui etiam sunt de senatu, cum comitatu circa 30 personarum ad Cartusiam venerint omni vi exposti laturi pro se et suo comitatu tractationem sibi, ut dixerunt, ex justitiâ debitam. Patre vero Priore hoc denegante, neque tale onus anno 24. in exercitio fuisse concedens atque cum omni modestiâ ~~et~~ ~~[illegible]~~ rogante, ut patientiam haberent usque ad meliora tempora, in quibus pro facultate talia tractamenta hospitibus exhiberi poterunt; praedicti Duumviri quidem precibus morem gesserunt, sed sic dicti

(magistri civium)

Schlossherren cum suo comitatu sese in portum ad „altum lilium" prope Cartusiam receperunt, ex doliario senatorio et culina civitatis magnam vini et ciborum copiam afferri atque lyristen adduci curarunt, et ita tempus a meridie usque finem noctis in comesationibus transigerunt, postea vero per unum ex Schlossherren, nomine Schweinfeldt, renuntiarunt, impensas hujus comesationis, quam Cartusia dare recusaverit, ex deposita Cartusiae ~~pecunia~~ apud cameram senatoriam (summâ 2000 florenorum) et ex annuis censibus solvendas esse; quod etiam factum est, et usque ad hanc horam annui hi census Cartusiae subtrahuntur non obstante saepius iteratâ reclamatione, imo hoc anno scribae Cartusiae domino Georgio Zehentmeyer ad consulem et senatum pro reposcendis hisce censibus misso duris verbis incarceratione in sic dicta nigra camerâ, nisi statim abiret, comminati sunt.

Ad hæc ~~eodem~~ anno 1653 circa hebdomadam SS. Martyrum venerunt nomine consulis et senatûs domini Förster et Schwengenfelder tractationem cum prandio in hebdomada SS. Martyrum sibi debitam asserentes simulque nuntiantes, senatum dehinc quovis anno visitationem in Cartusiâ instituturum, ut nulla res periculosa et nociva in eâ asservarentur. Et licet Pater Prior contra hanc violentiam et rem novam nunquam in Cartusiâ hucusque, multo minus anno 24.° attentatam protestatus fuerit, tamen paulo post consul et senatus domicilium quoddam Cartusiae in horto situm per notarium et testes visitari, de invento supellectili inventarium conscribi, resque sigillo communiri fecerunt, quod sigillum Pater Prior conservandi sui juris causa avelli curavit protestationemque suam contra hanc factam visitationem iteravit.

Porro die 11. Aprilis consul et senatus dominum Schwengenfeldt ad Cartusiam miserunt claves turris ad canalem sitae, ubi aqua in urbem fluunt, ejusque reserationem requisiturum. Quae turris anno 1614 coram consule et senatu civitatis factâ legitima transactione Cartusiae concessa fuit et hucusque ab ipsa proximis

Cum vero P. Procurator se excusaret, quod claves non haberet et P. Prior e domo abesset, supradictus Schwengenfeldt curavit per fabrum ferrarium vi aperire turrim simulque civem quemdam jam praesentem hanc inhabitare jussit, qui de facto statim turrim adiit eamque usque ad hanc horam inhabitat in eaque a magistro civitatis et senatu contra omnes protestationes Cartusiae manutenetur et custoditur.

Insuper Cartusia jure conqueritur, quod saepem tenuem, quam ad custodiam horti luporum in civitate prope claustrum siti et magnis expensis exstructi ♯ fieri fecit, magister civium et senatus rem insolitam asserat, eamque utpote inscio senatu factam excidendam vel comburendam esse, cum tamen cuique ex lege natura liceat rem suam a damno custodire, et hortus ipse totus seclusus sit, saepimentum nemini obstet vel noceat, imo ante tempora illa bellica viva sepes extiterit. hoc totum vero perficere volunt sub eo praetextu, quod civibus omnibus per hortum transitus patere debeat, licet publica via nonullis tantum passibus ab eo distet et per hanc servitutem plantatis lupis magnum nocumentum afferretur et via ad alias magnas exorbitantias pandaretur.

Tandem a Cartusiâ persolutio omnium onerum civilium ex fructibus, vino, lupis, agris intra et extra urbem, et variarum vectigalium sicut a comunibus civibus postulatur, licet nullam civilem artem et quaestum exerceat. e contra vero, neque id obtinere potuit, ut ad excidium claustri avertendum concederetur exstructio fossae inter novum fortificationis aggerem et murum claustri.

Nam cum ante nonnullos annos urbs munitionibus firmaretur et Cartusia antea extra urbem sita nunc intra moenia clauderetur, quarta pars cellarum tunc devastata et fundus ad aggerem conversus fuit, qui agger tam propinquus ad murum claustri et ambulacri constructus est, ut humiditas considens jam in pluribus locis murum infregerit et et majus adhuc damnum illaturus sit, quod periculum

Quoniam vero hac attentata notorie adversantur pacis pactionibus, imo et juribus vicinitatis canonicis et civilibus, omni submissione et obedientia P. Prior dictæ Cartusiæ supplicatur, ut Majestas Tua dignetur sub pœna in instrumento pacis præscripta, nimirum fractæ pacis magistro civium et senatui urbis Erfordiensis gratiosissime præcipere:

1. ut non amplius sibi tractationem in hebdomada SS. Martyrum et diebus Paschatis faciendam arrogent,
2. ut neque sub tali neque sub alio prætextu pecuniam Cartusiæ in Camerâ senatoriâ locatam ejusque census retineant, sed ut census jam solvendos nunc et in posterum accurate solvant;
3. ut visitationem vel inventarisationem instituere non amplius audeant;
4. ut turrim ad „Grimmig" injusto incolâ evacuent, Cartusiæ restituant eamque in ejus possessione non amplius turbent;
5. ut constructionem sepimenti ad custodiendum luporum portum non impediant,
6. ut concedant Cartusiæ excavationem fossæ inter aggerem, et murum claustralis ambulacri sic dicti „Crucis" ad evitandum imminens periculum, ne collabatur et totum ædificium corruat, neque enim hoc ad ullius æmulationem vel offensionem, neque ad nocumentum fortificationis erit, sed tantum ad præsens periculum et inevitabile damnum domus Dei præpediendum.

Cæsareæ Majestatis Tuæ judicium summum ac clementissimum humillime invocantes etc...   Cæsareæ Majestatis Tuæ

omnium subjectissimus et obedientissimus
Frater Laurentius Wartemberger Prior.

Ad pag. 239. n. 1.

Ferdinandus III. etc. . . . Titul. etc.

Ex adjectis percipietis, quomodo P. N. Prior Cartusiæ Erfordiensis apud Nos contra vos, utpote qui Cartusiam in multis contra pacis pacta inquietetis et turbetis, conquestus et propterea Cæsareum Nostrum judicium et tutamen deprecatus sit. Iam cum regni principatum tenentes obligati ac studiosi simus ad prospiciendum, ut pacta pacis ab omnibus serventur: mandamus in gratiâ et sub pœnâ 10 mark. auri, quarum dimidia pars Nostræ Cæsareæ Cameræ, et dimidia pars Cartusiæ a vobis irremissibiliter ea solvenda sit, ut prædictam Cartusiam in nullâ re contra pacis pacta aggravetis, sed in suâ possessione quietam et imperturbatam relinquatis, inprimis vero ut Cartusiæ suos census sub supra allato prætextu non amplius denegetis. Quod si vero res aliter se habeant, vestram relationem in summâ obedientiâ infra sex hebdomadas ab intimatione hujus transmittere teneamini. Hoc est judicium et mandatum Nostrum etc. . . . Regensburgæ 3. Julii 1653.

Ad pag. 241. n. 1. | 16 Mald. 12 Kmi. 1 Mlr. 1 Vtl. Triticum
2 Scheffel hordeum 1 Mald. 6 metz. brasium
vini 6 urnas.

Ad pag. 242. n. 1. des Bocksgarten
= n. 2. des Huffeisensgarten
= n. 3. Bocksgarten.

Ad pag. 244. n. 1. Hohenberg

Ad pag. 245. n. 1. Neuenburg

Ad pag. 247. n. 1. Interburge

Ad pag. 249. n. 1. Gaschot

Ad pag. 251. n. 1. Königsberg

Ad pag. 260. n.1. Kircheim
= n.2. Mldr.
= n.3. Mldr.
= n.4. Richeim

Ad pag. 261. n.1. Thaler n.2. „auf dem Steiger" n.3. Mldr.
n.4. Ilversgehofen
n.5. „beim Langenstein"
n.6. Marpich
n.7. Hocheim

Ad pag. 262. n.1. Brembach
n.2. am Walschberg
n.3. am Kleinen Rothenberg
n.4. Gipsersleben
n.5. Bugstett
n.6. an der Blosenburg
n.7. sind zu Feldern gemacht worden.
n.8. ~~Der Haun~~ Waschleben
n.9. der Haun
n.10. die Unstruth
n.11. Rinkleben
n.12. die Grummetwiesen
n.13. die Meerrettigwiesen
n.14. Aroldihausen

Ad pag. 263. n. 1. Bischleben n. 2. Mldr
n. 3. Burgthonna
n. 4. Biseleben
n. 5. Cimmeren
n. 6. Dachwich . n. 7. Scheffel
n. 8. Elxleben
n. 9. Eichelborn
n. 10. Eckenberga
n. 11. Kindtleben
n. 12. Gebesehe . n. 13. Mldr . n. 14. Wispel
n. 15. Gottstedt
n. 16. Hopfgarten
n. 17. Illeuben n. 18. Waldeck
n. 19. Kircheim
n. 20. Möbefsburg n. 21. Wspl n. 22. Wspl
n. 23. Mönichholtzhausen
n. 24. Bremback

Ad pag. 264. n. 1. Richeim n. 2. Rudestett n. 3. Stottenheim
n. 4. Schlofsvippach n. 5. Teutleben n. 6. Tieffengruben
n. 7. Udestett n. 8. Vippach n. 9. Walschleben
n. 10. Werningshausen n. 11. Weifsensehe
n. 12. Arnstatt n. 13. Schwarzenburg
n. 14. Andifsleben n. 15. Cimmeren am Ettersberg
n. 16. Elxleben n. 17. Dachwich

Ad pag. 265.

n. 1. Guttendorf
n. 2. Gebesch
n. 3. Hocheim
n. 4. Ingersleben
n. 5. Kinhausen
n. 6. am Kleinen Rothenberg
n. 7. Kircheim
n. 8. Mobeßburg
n. 9. Töttelstett
n. 10. Waltersleben
n. 11. Walschleben
n. 12. Rinckleben

Ad pg. 266.

n. 1. Viehtrift
n. 2. das Geschoß
n. 3. der Thiergarten
n. 4. die Winkelwiesen
n. 5. Brembach
n. 6. weimarsche Wispl
n. 7. Brembach
n. 8. Obringen

Ad pag. 267.

n. 1. Ritnorthausen
n. 2. Olbersleben
n. 3. Voilsberg
n. 4. Mittelhausen
n. 5. Rudenstett
n. 6. Harhausen
n. 7. Goltpach
n. 8. Teutleben
n. 9. Tuntzenhausen

Ad pag. 268.

n. 1. Weningshausen.
n. 2. Bischofenroda
n. 3. Mark-Vippach
n. 4. Tetzel a Vippach
n. 5. Vippach

Ad pag. 269.

n. 1. Gebesch n. 2. Tülstette n. 3. Gebesch
n. 4. Grutzen n. 5. Brambeche n. 6. Vippach

Ad pag. 270.

n. 1. Gleichen n. 2. Wertirde n. 3. Gräffen-Tonna
n. 4. Brembach n. 5. Hetzstete n. 6. Weissenseh

Ad pag. 271.

n. 1. Hetzstete n. 2. Schetzel n. 3 Brembach
n. 4. Schobil n. 5. Voilsberg n. 6. Ratgebe
n. 7. Mülhausen n. 8. Gräffentonna n. 9. Wartberg

Ad pag. 272.

n. 1. Walschleben n. 2. Hoenstatt. n. 3. Walschberg
n. 4. Hochstett am Ramsberg. n. 5. Griegenberger
n. 6. Richeim. n. 7. Keferenberg
n. 8. Schwarzburg n. 9. Lewensten
n. 10. Schwarzburg n. 11. Brembach n. 12. Gehofen
n. 13. Weidengelt.

Ad pag. 273.

n. 1. Lontzenburg n. 2. Brembach
n. 3. Obringen n. 4. Scharfenstein. n. 5. Goltpach

Ad pag. 274.

n. 1. Karsten Scharfenstein n. 2. Rinkleben
n. 3. Schonowe n. 4. Leichberg. n. 5. am Kranberg
n. 6. Goltpach n. 7. Tuntzenhausen
n. 8. Beichlingen et Sachsenburg

Ad pag. 275.

n. 1. Goltpach n. 2. Richeim n. 3. Kirchberg
n. 4. Cranichfeldt n. 5. Ungereten n. 6. Obringen
n. 7. Rinkleben n. 8. Weiffenseh n. 9. Schwartzenburg
n. 10. Burgtonna.

Ad pag. 276. n. 1. Brambach
n. 2. Eichelborn am Kefernberg
n. 3. Schuneman n. 4. Obringen
n. 5. Graffentonna n. 6. Eichelborn

Ad pg 277.

n. 1. Neunheiligen. n. 2. Zistorff
n. 3. unter den Zigeunern

Ad pag. 278.

n. 1. Kregenberg. n. 2. Aldendorf
n. 3. an der Wisenburg prope Weissensehe
n. 4. Rinkleben n. 5. Schwartzenburg
n. 6. Bissingen n. 7. Frankenhausen

Ad pag. 279.

n. 1. Schetzel n. 2. Bissingen
n. 3. Rinkleben n. 4. Ichtershausen
n. 5. Kircheim n. 6. Frankenhausen
n. 7. Rinkleben n. 8. Schwarzenburg
n. 9. Utenhusen n. 10. Rinkleben
n. 11. Beerstorff n. 12. Bissingen
n. 13. Frankenhausen.

4

Ad pag. 280.

n. 1. Ichtershausen. n. 2. Dachwich

n. 3. am Ettersberg. n. 4. Herbsleben

n. 5. Ritworthausen n. 6. Aroldishausen

n. 7. Kircheim n. 8. Langenheim n. 9. Gispersleben

n. 10. Rinkleben n. 11. Wenige

n. 12. Weissensch n. 13. Molstorff. n. 14. Obringen

n. 15. Vippach n. 16. Olbersleben.

Ad pag. 281.

n. 1. Markvippach n. 2. Rinkleben

n. 3. zum Rebenstock n. 4. Molhausen in Goltpach

n. 5. Bierstorff n. 6. Brembach

n. 7. Hartungen n. 8. Worm ex Böttelstett

n. 9. Brambach n. 10. Molhausen

n. 11. dem Molhoff.

Ad pag. 282.

n. 1. Hailfsperg. n. 2. Rinkleben

n. 3. Scheffer ex Gebesch n. 4. Schetzel

n. 5. Bissingen.

Ad pag. 283.

n. 1. Nise n. 2. am Sonnenberg n. 3. Walschleben

n. 4. Lumbern n. 5. Bischofen n. 6. den Tiergarten

n. 7. Rinkleben

XIII

Ad pag. 284.

n. 1. Elchleben n. 2. Herbißleben n. 3. Oldisleben
n. 4. Elxleben n. 5. Mittelhausen n. 6. Dägebich
n. 7. Witterda n. 8. Apfelstett n. 9. Rettebich
n. 10. Molßleben n. 11. Neilstett n. 12. Grevethunna, Riffenheim
n. 13. Neilstett et Grevethunna n. 14. Kintleben
n. 15. Ingerßleben

Ad pag. 285.

n. 1. Kircheim n. 2. Ichterßhausen
n. 3. Kaiser n. 4. Walterßleben
n. 5. Romhildt et Schwartza
n. 6. am Arnsberg n. 7. Rücking

Ad pag. 286.

n. 1. Gebesch n. 2. Rinckleben
n. 3. der Tuchmacher und Kerstlacher

Ad pag. 287. n. 1. Walschleben n. 2. Schülern
n. 3. Tenstetten n. 4. Kircheim
n. 5. Schetzel n. 6. Rindkleben
n. 7. das Werth n. 8. Gerardt

Ad pag. 288.

n. 1. Monichholtzhausen n. 2. Buseleben
n. 3. Elxleben n. 4. Hopfengarten
n. 5. Molßerstett n. 6. Gebesch
n. 7. Weißensch n. 8. Sommerden
n. 9. Pfefferkorn

Ad pag. 289.

n. 1. Beckers ex Elxleben n. 2. Rinkleben
n. 3. Bachstett n. 4. Tissersleben
n. 5. Illeben n. 6. Walschleben n. 7. Elxleben
n. 8. Baldestett et Kinhausen.
n. 9. Möbeßburg

Ad pag. 290.

n. 1. von Rode n. 2. Rinckleben
n. 3. Kranichfeldt n. 4. Möbeßburg
n. 5. Borgtonna n. 6. Walschleben
n. 7. Schülern n. 8. Wiffenborn
n. 9. Kircheim n. 10. Matheisen
n. 11. Vipach

Ad pag. 291.

n. 1. Scharpffenstein ex Goltpach n. 2. Teutleben
3. Stotternheim. 4. Gütteren 5a bei der Burg
5b Kersgloben 6. Hochstett 7. Richeimensi
8. Walschleben 9. Beierin 10. Teiggarten.

Ad pag. 292.

1. Coradtsburg. 2. Vahnern 3. Dachwich
4. Tulstett 5. Rinckleben. 6. Marthen.
7. Kersplеben 8. Ilvershofen 9. Nacken
10. Scharpfenstein 11. Goltpach 12. Wagenheim.
13. Husen auf lotzen Sommeren 14. Rinkleben

Ad pag. 293.

1. aufm Steiger 2. Von Allenblumen
3. Gebesch 4. Emchen in Viselbach

Ad pag. 294.

1. Rudestett 2. Cônradtsburg 3. Krimitschau
4. aufm Börnthal 5. vorm Schmiedestetter Thor
6. Elxleben 7. Stotternheim 8. Rudenstett
9. Hopfengarten 10. Tiefengruben 11. Kerspleben
12. Frienstett 13. Mittelhausen 14. Schrote
15. aufm Steiger 16. Stockheim 17. aufm Steiger
18. Paradeiß 19. Biereugen 20. Buttelstett

Ad pag. 295.

1. Gißpersleben am Rothenberg 2. Tampacher
3. Titzel Büchener villano in Gißpersleben
4. Millwitz 5. Morth 6. Rinkleben
7. Bischofsleben 8. zum Bernkopff 9. Rinkleben
10. Kerspleben 11. Frienstett

Ad pag. 296.

1. am Bôrnthal 2. Schetzel ex Gebesch
3. Viselpach 4. Soltpach
5. Grafentonna 6. Gebesch 7. Rinkleben
8. Walschleben 9. Bischofsleben 10. Hochstett
11. Tiefenthal 12. Walschleben 13. Gispersleben 14. Stetten
15. Hochstett 16. Utisberg 17. Rinkleben 18. Bischofsleben
19. Linderbach 20. Möbesburg

4

Ad pag. 297.

1. Walschleben 2. Landtgrafen 3. Moungen ex Vogelstett
4. Rinkleben 5. Denstett 6. Rohrwiesen zu Elxleben
7. Gisperoleben 8. Mittelhausen 9. Kranichfeldt
10. Richeim 11. Vaneren 12. Gerstett

Ad pag. 298.

1. Mittelhausen 2. Wassenburg 3. Bischofsleben
4. Eichelborn 5. Goltbach, Mittelhausen, Obringen, Olbersleben, Brambach
6. Richeim 7. Rinckleben, Rudestett et Voilfsburg
8. Rinckleben 9. Voilsburg

Ad pag. 299.

1. in der Engegassen

Ad pag. 300.

1. Goltpach, Mittelhausen, Rinckleben et Rudestett.

Ad pag. 301,

1. Brambach 2. Obringen, Voilsberg, Olbersleben
3. Kircheim 4. Bischofsleben 5. vorm newen Thor
6. unterm Steiger

fol. XIV, 1

Ad pag. 301.

1. Brambach 2. Obringen, Voilsberg, Olbersleben
3. Kircheim 4. Bischofsleben
5. Voem newen Thor 6. unterm Steiger

Ad pag. 302.

1. Dieffenthal 3. Kerstlingeroda 3. Egestett
4. Lippolt 5. Hochstett 6. Atzmeßdorff
7. Bȯchmans 8. Hochstett 9. Gotstett

Ad pag. 303.

1. Brambach 2. Stetten 3. Marpich
4. Osthausen 5. Richeim 6. Gugeleben
7. Walschleben am Haun 8. Bȯrambach
9. Fachbaum

Ad pag. 304.

1. Fensterin 2. an der Blosenburg
3. Hocheim 4. Gebesetz
5. am Walschberg 6. Hugstett 7. Gispersleben 8. an der Blosenburg
9. Hocheim 10. Wünschen 4. Gebesetz
12. die Meerrettigwiesen 13. Graffentonna

Ad pag. 305.

1. Lampreth villano in Kircheim 2. Ichtershausen
3. Richeim 4. Schröteren

Ad pag. 306.

1. am Ringelberg 2. Utzberger 3. Bramsbach
4. Tietzel Sontag 5. Walschleben 6. am Walschberg 7. Nacken
8. Soltroren 9. Marsach

2)

Ad pag. 307.

1. aufm Deich 2. Häntzschleben 3. Gebesetz
4. an der Blosenburg

Ad pag. 308.

1. Walschleben 2. Walschberg.

Ad pag. 311.

Donati:

Fr. Michael Knopf natus in Bricht in Bavaria, obiit 1774 30. sept.
Fr. Veit Lutz natus in Astheim in Frankonia 1726
Fr. Andreas Gros nat. in Ostrophey ad Rhenum infer. 1726 obiit 1793 } p. 1.

Fr. Franciscus Müller ex Halberstadt nat. 1746 obiit 1790
Fr. Ioannes Wolff ex Mönichstockheim nat. 1777
Fr. Petrus Bied ex Findlingen ad Flörisheim nat. 1778
Fr. Arnold Thürtz nat. 1782 novit.
(In scedulâ agglutinatâ ~~at~~ interius ad libri operculum:) } p. 2.

Venerabiles eti ....